

AGROENVIRONMENTÁLNÍ PROGRAMY ČESKÉ REPUBLIKY

PROGRAMY NA OCHRANU A OBNOVU
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V ZEMĚDĚLSTVÍ

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
VE SPOLUPRÁCI S MINISTERSTVEM ZEMĚDĚLSTVÍ

PRAHA 2004

Obsah

Úvod	1
Ekologické zemědělství	2
Ekologické zemědělství	2
Travní porosty	4
Základní podmínky pro ošetřování travních porostů	4
Louky	5
Extenzivní louky	6
Posun seče na loukách	7
Pastviny	8
Extenzivní pastviny	10
Trvale podmáčené louky a rašelinné louky	11
Ptačí lokality na travních porostech - chřástal polní	12
Ptačí lokality na travních porostech - bahňáci	13
Orná půda	14
Zatrávňování orné půdy	14
Zatrávňování orné půdy regionální směsí semen v CHKO Bílé Karpaty	15
Tvorba travnatých pásů na svažitých půdách	16
Pěstování meziplodin	17
Biopásy	18
Speciální opatření	20
Stabilizace závrtů na orné půdě	20
Osevní postup v ochranných zónách jeskyní	21
Základní podmínky shodné pro všechny tituly	22
Kombinovatelnost agroenvironmentálních titulů	23
Slovníček a kontakty	

Úvodem

V tomto stručném průvodci bychom Vás chtěli seznámit s některými z dotačních titulů ministerstva zemědělství, které jsou zaměřeny na ochranu životního prostředí a současně Vám umožní získat další zdroje příjmů z Vaší zemědělské činnosti.

V současné době si společnost začíná stále více uvědomovat roli zemědělce jako tvůrce venkovské krajiny a hospodáře, bez jehož šetrné péče by zachování harmonické a pestré mozaiky prostředí nebylo možné. Vstupem České republiky do EU se Vám otevírá možnost využívání finančních prostředků Společné zemědělské politiky z podpůrných programů zaměřených na rozvoj venkova (viz HRDP). Jedním z těchto programů jsou i agroenvironmentální opatření. Budeme rádi, přispěje-li tato publikace k Vaší lepší informovanosti o nových možnostech, které se Vám se vstupem do EU naskýtají.*

S přáním dobré spolupráce na tvorbě tváře naší země, kolektiv autorů.

Proč opatření zavádět?

Zemědělství a krajina českých zemí se za uplynulých 50 let velmi změnily. Mezníkem byla kolektivizace v 50. letech 20. století, spojená s rozoráváním mezí a scelováním pozemků. Za své přitom v krajině vzala velká část rozptýlené zeleně, která plní důležitou funkci pro zachování ekologické rovnováhy krajiny. Vedle travnatých mezí pokleslo množství remízků, zmizela většina stromů, ubylo nivních luk. Další vlna scelování proběhla v 70. letech, kdy byl těžkou technikou často upravován reliéf krajiny. Došlo tak k narušení odtokových poměrů, k půdní erozi, snížení počtu druhů rostlin a živočichů i četnosti zastoupení jednotlivých druhů v zemědělské krajině. Charakteristickým příkladem je rapidní pokles početnosti koropty polní ze 6 mil. jedinců v roce 1935 na několik desítek tisíc jedinců v roce 1997. Erozi je dnes ohroženo 42 % výměry zemědělské půdy.

Po roce 1989 došlo sice ke snížení spotřeby hnojiv a pesticidů, což mělo pozitivní dopad na životní prostředí, avšak ráz naší venkovské krajiny se nijak významně nezměnil a většina problémů přetrvává. Procento zornění zemědělské půdy je stále příliš vysoké (71,9 %) a vzhledem k ochraně kvality půdy a vody je třeba podstatně rozšířit plochu trvalých travních porostů.

Harmonická krajina Vysočiny.

Foto Jaroslav Pražan

Jaké jsou hlavní cíle opatření?

- zamezit zrychlenému odtoku vody z krajiny
- snížit erozi půdy
- podpořit ekologickou stabilitu krajiny
- zachovat a zvýšit přírodní rozmanitost na zemědělsky využívané půdě

V čem mi agroenvironmentální opatření pomůžou?

Finanční podpora po dobu smluvního závazku (5 let), kterou mohu v rámci agroenvironmentálních opatření získat, mi uhradí náklady spojené s prováděním opatření, nahradí mi snížení výnosů a přinese i něco navíc. Peníze však nejsou tím jediným, co díky těmto opatřením získám. Mnoho opatření vede ke zvýšení úrodnosti půdy, k její ochraně před erozí a před vysycháním. Velmi důležité je i zvýšení schopnosti celé krajiny zadržovat vodu, což je nejlepší prevencí záplav. Službou celé společnosti je pak ochrana vzácných druhů rostlin i živočichů a vůbec péče o krajinu jako o kulturní dědictví. Vždyť brát ohled na krajinu při hospodaření není konec konců luxus, ale nutnost, základní předpoklad udržitelného zemědělství.

* Horizontální plán rozvoje venkova

Ekologické zemědělství

Ekologická farma v Bílých Karpatech.

Foto Svaz PRŮ-BIO

Při pěstování rostlin se ekologičtí zemědělci vyhýbají syntetickým hnojivům; úrodnost půdy zachovávají a zvyšují přiměřeným hnojením statkovými hnojivy, vyváženými osevními postupy se zastoupením vikvovitých rostlin (leguminóz), pěstováním meziplo-din apod. Úrodná, oživená, zdravá půda je předpokla-dem dobrého zdravotního stavu rostlin, základním opatřením ochrany rostlin je proto prevence. Použití syntetických pesticidů je zakázáno.

V ekologických chovech jsou zvířata ustájena přirozenými způsoby (nepřípustný je např. kle-cový chov slepic, celoroční vazné ustájení, roštová stání atd.) a mají možnost výběhu nebo pastvy. Zvířata jsou krmena přirozeným krmivem, které odpovídá jejich druhově specifickým požadavkům, jejich krmivo pochází v maximální možné míře z ekologického zemědělství. Důležitá je pohoda zvířat, která je rovněž prevencí nemocí (zabránění stresu). Nepoužívají se preventivně antibiotika, zakázáno je použití hormonálních přípravků. Ekologičtí zemědělci nepoužívají geneticky modifikované organismy (GMO). Jejich cílem je produkovat vysoce kvalitní potraviny a zároveň pečovat o životní prostředí.*

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

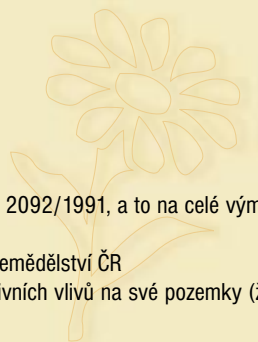
Konvenční zemědělství může zatěžovat půdu a vodu nadbytkem živin z používaných průmyslových hnojiv, zejména lehké rozpustných hnojiv dusíkatých (ledky), dále zbytky pesticidů, zhoršuje strukturu půdy, snižuje obsah humusu a snižuje přítomnost mikroorganismů v půdě. Některé pesticidy jsou neselektivní a působí i na jiné druhy organismů, než na které byl zásah zaměřen. Cílové druhy (např. svilušky) bývají navíc často mnohem odolnější vůči pesticidům než ostatní živočichové. Mezi další následky patří vedle nepřírodných změn v ekosystémech i vliv na zdraví člověka.

? Čemu prospějí ekologickým hospodařením?

- Zvýším úrodnost půdy, obsah humusu, mikrobiální aktivitu v půdě, zlepším strukturu půdy.
- Omezím pronikání rozpustných živin do podzemních i povrchových vod.

* Řídí se při tom zákonem č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a jeho prováděcí vyhláškou č. 53/2001 Sb. Dodržování pravidel ekologického zemědělství prověřuje kontrolní organizace KEZ, o.p.s. Své produkty označují ekozemědělci chráněnou známkou pro biopotraviny.

- ▶ Zamezím kontaminaci vody a půdy zbytky pesticidů.
- ▶ Zajistím pohodu zvířat přirozeným způsobem chovu.
- ▶ Zajistím produkci nutričně i hygienicky vysoce kvalitních potravin.
- ▶ Zvýším biodiverzitu a pestrost krajiny na své farmě.

Co musím udělat?

- ▶ Musím plnit podmínky zákona č. 242/2000 Sb. a Nařízení Rady (ES) č. 2092/1991, a to na celé výměře pozemků zařazených do systému EZ. K těmto podmínkám patří:
 - musím podat žádost o registraci pro ekozemědělství u Ministerstva zemědělství ČR
 - musím přijmout taková opatření, abych co nejvíc omezil riziko negativních vlivů na své pozemky (živé ploty, travnaté pásy, větrolamy atd.)
 - nesmím používat geneticky modifikované organismy (GMO)
 - mohu používat pouze taková hnojiva, krmiva, pomocné půdní látky a substráty, přípravky na ochranu rostlin a rozmnožovací materiál, které jsou uvedeny ve vyhlášce č. 53/2001 Sb. (novelizované vyhlášku MZe č. 263/2003 Sb.)
 - musím dodržovat vyvážený osevní postup a dbát o zvyšování půdní úrodnosti
 - musím zvířatům vytvořit podmínky ochrany zdraví, prevence onemocnění a jejich pohody, zajistit jim podmínky ustájení, které budou odpovídat jejich etologickým a fyziologickým potřebám
 - mohu chovat maximálně 1,5 VDJ hospodářských zvířat na hektar zemědělské půdy
 - nesmím zvířata chovat v uzavřených prostorách bez přístupu do výběhu nebo na pastvu
 - nesmím používat trvalé vazné ustájení skotu a klecové chovy, rošty
 - nesmím používat přenos embryí, hormonální látky, stimulatory růstu atd.
 - nesmím používat jiné materiály a postupy pro zpracování bioproduktů než stanoví vyhláška č. 53/2001 Sb. (novelizovaná vyhláškou MZe č. 263/2003 Sb.)
 - musím vést předepsanou evidenci (krmiva, léčiva, evidenční karty hospodářských zvířat, evidence o pěstovaných plodinách atd.)
 - ▶ Budu po celou dobu platnosti závazku (5 let) veden v seznamu ekologických zemědělců včetně výměry pozemků zařazených do systému EZ.
 - ▶ O příspěvek na travní porosty mohu žádat v případě, že se intenzita ekologického chovu býložravců pohybuje v průměru za rok v intervalu 0,2 – 1,5 VDJ/ha TP.
-

Ekologický chov dobytka v Jeseníkách.

Foto Svez PROBIO

Jaké dostanu platby?

Navrhovaná výše plateb:

orná půda	3 520 Kč/ha
travní porosty	1 100 Kč/ha
trvalé kultury	12 235 Kč/ha
zelenina a byliny	11 050 Kč/ha

Základní podmínky pro ošetřování travních porostů

Travní porosty v našich podmínkách vytvořil a dlouhodobě udržoval člověk. Jelikož hospodaření na těchto pozemcích probíhalo často několik staletí, vznikly tak podmínky pro život mnoha druhů živočichů a rostlin. Tyto druhy jsou na travní porosty a na sebe navzájem vázány tak úzce (např. housenky některých motýlů se dokáží živit pouze jediným druhem trávy), že se jinde téměř nemohou vyskytovat. A protože způsoby využívání travních porostů jsou velmi rozmanité (různý počet sečí za rok, pastva ovci, koz či dobytka, hnojení atd.), nachází se v naší krajině pestrá paleta prostředí obývaná spoustou druhů.

Je známo, že v travních porostech se téměř stejné množství rostlinné hmoty, která je nad zemí, nachází i pod zemí, tedy hlavně v kořenech. Díky tomu mají travní porosty obrovskou schopnost zadržovat vodu a přispívat tak k prevenci proti škodám z přívalových dešťů.

Nejjednodušší rozdělení travních porostů je dáno hlavním způsobem obhospodařování – na louky a pastviny. Jelikož na loukách fungují jiné přírodní zákonitosti než na pastvinách, liší se podle toho i zásady šetrného hospodaření, které představíme v následujících kapitolách.

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Intenzivní využívání luk a pastvin z nich vytlačuje jak konkurenčně slabší druhy rostlin, tak hnízdící ptáky nebo četné druhy hmyzu. Pokud se travní porosty nadměrně hnojí, posiluje se tím nárůst několika málo druhů, zejména trav, na úkor ostatních.

Paradoxem je, že jiné louky a pastviny (zejména v odlehlejších oblastech pohraničí) se naopak přestávají využívat. Opuštěné lokality zarůstají, navrátit je do původního stavu je s přibývajícím časem stále více obtížné. Přicházíme tak o prostředí, které plní v krajině důležité funkce a zároveň je kulturním dědictvím po našich předcích.

Proč bych měl zachovávat travní porosty šetrným hospodařením?

- Udržím stálé životní podmínky pro mnoho vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů.
- Zvýším schopnost krajiny zadržovat vodu.
- Poskytnu kvalitnější potravu hospodářským zvířatům.
- Zmírím zatěžování půdy a vody nadbytkem živin.
- Zachovám rozmanitost kulturní krajiny.

Základní soubor podmínek pro vstup do titulů ošetřování travních porostů:

1. Do titulů pro travní porosty musím vstoupit se všemi pozemky, které mám zaregistrované jako TP (ke dni podání žádosti o titul).
2. Na veškeré orné půdě zemědělského podniku nebudu v jednom roce aplikovat v průměru více než 170 kg N č.č./ha.
3. Minimální průměrná intenzita chovu všech byložravců v podniku je 0,2 VDJ/ha travních porostů:
 - pro tento výpočet použiji výměru svých TP bez plochy, kterou zařadím do titulů Trvale podmačené louky a rašelinné louky a Ptačí lokality na TP,
 - do výpočtu nesmím započítat travní porosty vzniklé v rámci titulů Zatravňování orné půdy, Tvorba travnatých pásů na svažitých půdách a Stabilizace závrtů na orné půdě po dobu platnosti závazku těchto tří titulů.

Louky

Z lučního porostu se rostlinná hmota neodstraňuje průběžně jako na pastvině, ale několikrát za rok se naráz pokosí. Louka tedy zůstává po většinu roku nedotčena, což umožňuje mnoha druhům rostlin a živočichů nerušeně dokončit svůj vývoj (např. dozrání semen orchidejí, vývin housenek motýlů okáčů). Luční porost je také díky tomu vyšší a rovnoměrně narostlý, takže jeho celková listová plocha dokáže odpařit ohromné objemy vody zachycené hustou sítí kořenů. Louky proto mají zásadní význam pro udržení vody v krajině. Rozmanitost bylin v louce neznamena jen nabídku potravy a úkrytů pro hmyz a půdní organismy, ale také obohacení sena o minerály, vitamíny a jiné látky.

Kosení v Čertoryjích.

Foto archiv ČSOP Bílé Karpaty

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Pokud se louka neposeče, hromadí se v porostu stařina. Ta na jaře brání vzrůstu semenáčků a nižších rostlin a porost tak ochuzuje. Nesečenou louku dokáží také velmi snadno ovládnout některé druhy trav. Pokud se porost poseče, ale nesklidí z pozemku, rostlinná hmota na povrchu zahnívá a poškozuje půdní strukturu. Rychloobnova luk přeoráním a dosetím zcela znemožňuje, aby se porost obohatil o další druhy a dovedl účinně zadržet vodu. Nadbytek živin v půdě, způsobený nevhodným kosením nebo nadměrným hnojením, s výhodou využívají trávy, šťovíky nebo pcháče na úkor ostatních druhů rostlin.

Proč bych měl šetrně hospodařit na loukách?

- ▶ Přispějí k zadržení vody v krajině.
- ▶ Sníží zatížení krajiny nadbytkem živin.
- ▶ Umožním dalším druhům živočichů a rostlin osídlit luční prostředí.
- ▶ Zabráním poškozování luční půdy.

Co musím udělat?

- ▶ Aplikuji hnojiva maximálně do výše 40 kg N č.ž./ha, a to včetně hnojiv statkových.
- ▶ Travní porost poseču minimálně dvakrát ročně (v odůvodněných případech jedenkrát ročně). Posečenou hmotu z pozemku odklidím a využiji v rámci zemědělského podniku.
- ▶ Mulčovat poslední seč mohou pouze při menším objemu travní hmoty (souvislý travní porost není vyšší než 15 cm).
- ▶ V územích ZCHÚ nebudu provádět rychloobnovu travních porostů (rozoráním, použitím herbicidů nebo přisevem) bez povolení orgánu ochrany přírody.
- ▶ Dodržím základní soubor podmínek pro vstup do titulů ošetřování travních porostů (viz strana 4).

Jaké platby dostanu?

Navrhovaná výše plateb je 1 920 Kč/ha*.

* V ZCHÚ je výhodnější využít titulu Extenzivní louky. V I. zóně NP a v I. zóně CHKO je podpora hospodaření na loukách hrazena z jiných zdrojů (E-LFA, PPK). Bližší informace poskytnou orgány ochrany přírody.

Extenzivní louky

Většina půd na našem území přirozeně obsahuje málo živin. Luční společenstva jsou proto na tento stav mnohem častěji přivyklá. Nízká hladina především dusíku omezuje některé bujnější druhy rostlin v růstu a tím jim zabráňuje zastínit a vytlačit z porostu druhy slabší. Jelikož ani v minulosti se pozemky příliš nepřijhnojovaly, jsou dnes louky, na nichž se toto extenzivní hospodaření dlouhodobě udržovalo, jedněmi z druhově nejbohatších společenstev vůbec. Na jednom m² takové louky se může běžně vyskytovat přes 30 druhů rostlin a na celém pozemku 100 a více, kdežto na celé rozloze intenzivní louky roste jen 15-20 druhů. Rozdíl v zastoupení druhů živočišných, především hmyzu, je ještě vyšší, neboť druhová rozmanitost živočichů je v porovnání s rostlinami několikanásobná.

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Pokud se hnojením dostane do půdy více živin, než je pro ni přirozené, rostliny je pravděpodobně všechny nezužijí. Přebytky živin se tak postupně hromadí na pozemku a dostávají se i do okolní krajiny, která je jimi v současné době přesycená. Přísun živin také odstartuje nárůst mohutnějších trav (psárky, srhy, ovsíku), s nimiž pak slabší druhy (orchideje, vřivce, hadí mord atd.) nedokáží soupeřit o světlo a prostor a mizí z porostu. Průmyslová hnojiva aplikovaná na louky působí svými chemickými vlastnostmi nepříznivě na půdní mikroorganismy a mohou tak narušit funkce půdy.

Čeho dosáhnou extenzivním hospodařením na loukách?

- ▶ Zabráním nárůstu bujnějších trav a ochuzení porostu.
- ▶ Snížím zatížení půdy nadbytkem živin.
- ▶ Zajišťím lepší funkce půdy.
- ▶ Podpořím druhovou rozmanitost rostlin a živočichů.

Typická bělokarpatská louka s orchidejemi.

Foto Svaz PRO-BIO

Co musím udělat?

- ▶ Nebudu aplikovat hnojiva.
- ▶ Travní porost poseču minimálně dvakrát ročně (v odůvodněných případech jedenkrát ročně). Posečenou hmotu z pozemku odklidím a využiji v rámci zemědělského podniku.
- ▶ Mulčovat poslední seč mohu pouze při menším objemu travní hmoty (souvislý travní porost není vyšší než 15 cm).
- ▶ V územích ZCHÚ nebudu provádět rychloobnovu travních porostů (rozoráním, použitím herbicidů nebo přesevem) bez povolení orgánu ochrany přírody.
- ▶ Dodržím základní soubor podmínek pro vstup do titulů ošetřování travních porostů (viz str. 4).

Jaké platby dostanu?

Navrhovaná výše plateb je 2 800 Kč/ha*.

Upozornění

Titul Extenzivní louky je možné využít pouze v ZCHÚ.

* V I. zóně NP a v I. zóně CHKO je podpora hospodaření na loukách hrazena z jiných zdrojů (E-LFA, PPK). Bližší informace poskytnou orgány ochrany přírody.

Posun seče na loukách

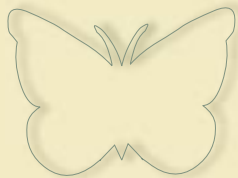
Téměř každou louku je vhodné pokosit v jinou dobu. Když je tráva nejvíce narostlá, ale ještě nekvete, má v sobě nashromážděno nejvíce účinných látek, takže seno sklizené v tento čas je nej kvalitnější. Zejména v minulosti se naše krajina skládala z mnoha typů luk, které se postupně kosily od května do srpna. Při ručním kosením navíc nelze pokosit všechny louky naráz, takže louky tvořily jakousi mozaiku různě narostlých porostů, v níž mohli ptáci vždy nalézt místo vhodné k hnízdění, motýli zdroj nektaru atd. Semena rostlin měla alespoň někde dostatek času k dozrání. V krajině tak mohlo přežít a přesouvat se mezi příhodnými místy velké množství druhů zvířat.

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Při současném intenzivním hospodaření se naprostá většina luk pokosí naráz ve velmi krátké době na přelomu května a června. V tuto dobu ještě hnízdí na loukách ptáci a některé druhy rostlin ještě nemají dozrálá semena. Velké množství hmyzu přijde najednou o zdroj potravy, ale také o úkryt, který jim poskytoval členitý porost. Luční společenstva se tak ochuzují o drobnější byliny, motýly, zemní brouky i hnízdicí ptactvo.

Co způsobím pozdějším pokosením louky?

- ▶ Zajistím větší rozmanitost lučních porostů v krajině.
- ▶ Umožním lučním druhům hmyzu průběžně nacházet potravu a úkryt.
- ▶ Docílím obohacení luk o větší množství bylin.
- ▶ Zajistím ptačím druhům nerušené hnízdění.

Titul Posun seče na loukách má dvě varianty – posun seče v podobě pásů a posun termínu seče na celé louce.

Varianta I. POSUN SEČE VE FORMĚ PÁSŮ

V tomto případě ponechám na louce neposečené pásy.

Co musím udělat?

- ▶ Nebudu aplikovat hnojiva.
- ▶ Při první seči (provedu do 15. 7.) nechám na louce neposečené pásy o šířce 6 – 12 m. Neposečené pásy budou zaujímat 5 – 10 % rozlohy daného půdního dílu a budou posečeny v druhé seči. Posečenou hmotu z pozemku odklídím a využiji v rámci zemědělského podniku.
- ▶ Mulčovat poslední seč mohou pouze při menším objemu travní hmoty (souvislý travní porost není vyšší než 15 cm).
- ▶ V územích ZCHÚ nebudu provádět rychloobnovu travních porostů (rozoráním, použitím herbicidů nebo přisevem) bez povolení orgánu ochrany přírody.
- ▶ Dodržím základní soubor podmínek pro vstup do titulů ošetřování travních porostů (viz str. 4).

Sečení luk ve formě pásů v rámci programu Sapard. Foto archiv ČSOP Bílé Karpaty

Jaké platby dostanu?

Navrhovaná výše plateb je 3 130 Kč/ha*.

* V I. zóně NP a v I. zóně CHKO je podpora hospodaření na loukách hrazena z jiných zdrojů (E-LFA, PPK), které je možno navýšit v rámci tohoto titulu o 330 Kč/ha.

Kvetoucí louka v červenci.

Foto Petr Bürger

Varianta II. POSUN TERMÍNU SEČE

V tomto případě provedu první seč na celé ploše louky nejdříve v polovině července.

Co musím udělat?

- ▶ Nebudu aplikovat hnojiva.
- ▶ První seč provedu nejdříve po 15. 7. Posečenou hmotu z pozemku odklidím a využiji v rámci zemědělského podniku.
- ▶ Mulčovat poslední seč mohu pouze při menším objemu travní hmoty (souvislý travní porost není vyšší než 15 cm).
- ▶ V územích ZCHÚ nebudu provádět rychloobnovu travních porostů (rozoráním, použitím herbicidů nebo přisevem) bez povolení orgánu ochrany přírody.
- ▶ Dodržím základní soubor podmínek pro vstup do titulů ošetřování travních porostů (viz str. 4).

Jaké platby dostanu?

Navrhovaná výše plateb je 5 130 Kč/ha*.

Upozornění

Titul Posun seče na loukách je možné využít pouze v ZCHÚ.

Pastviny

Z naší krajiny téměř vymizely extenzivně pasené travní porosty, které dotvářely ráz především podhorských a horských oblastí. Pravidelně přepásané pozemky se vyznačují nízkým a hustým drnem plazivých a při zemi rostoucích druhů. Oč nižší jsou rostliny na povrchu, o to spletitější síť kořenů vytváří pod zemí, čímž půdu zpevňují, chrání ji před erozí a zároveň účinně zadržují vodu. Přednost pastvy oproti kosení spočívá v tom, že pasoucí se zvířata rozrušují souvislý drn a tím vytváří místa vhodná pro klíčení a růst druhů rozmnožujících se semeny, např. vzácných hořců

* V I. zóně NP a v I. zóně CHKO je podpora hospodaření na loukách hrazena z jiných zdrojů (E-LFA, PPK), které je možno navýšit v rámci tohoto titulu o 2 330 Kč/ha.

a hořečků. Extenzivní pastva se také projevuje nerovnoměrným vypasením - méně spasené plochy jednak umožňují vykvetení rostlin, jednak skýtají různorodé úkryty a zdroje potravy pro brouky, čmeláky a motýly. Charakteristickým rysem pastvin bývají také skupinky trnitých nebo pro dobytek potravně nezajímavých rostlin (šťovíky, pcháče, bodláky aj.). Tyto druhy lze potlačit včasným kosením nedopasků, a to předtím, než stačí odkvést a vysemenit se.

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Opuštěné pastviny zarůstají náletem dřevin a zároveň na nich převládají vysoké trávy, které zastíní a vytlačí většinu bylin nižšího vzrůstu. Naopak následkem intenzivního vypásání vznikají jednotvárné porosty s převahou jetele plazivého a pampelišky, ze kterých mizí pro pastviny typické byliny (černohlávek, světlík, mateřídouška aj.). Velká koncentrace zvířat na jednom místě také vede k nadměrnému sešlapu a narušení travního drnu zejména v místech odpočinku. Zvýšený přísun živin v podobě výkalů pasených zvířat, přihnojování kejdou a velké plochy holé půdy potom podporují šíření kopřivy a šťovíků. Volně přístupná podmáčená místa a okolí toků jsou též náchylná k rozdupání, zvláště v případě pastvy skotu.

Proč bych měl pečovat o pastviny?

- ▶ Pravidelným kosením nedopasků předejdu zaplevelení pozemků.
- ▶ Podpořím ustupující druhy závislé na pastevním obhospodařování, např. hořce a hořečky.
- ▶ Zachovám vhodné lokality pro hnízdění ptačích druhů.

Co musím udělat?

- ▶ Aktuální denní intenzita chovu pasených hospodářských zvířat činí 0,5 až 1 VDJ/ha (celkový počet pasených VDJ na podnik vztážený k výměře pastvin).
- ▶ Hnojiva aplikuji maximálně do výše 40 kg N č.ž./ha.
- ▶ Nesmím aplikovat kejdu.
- ▶ Po skončení každé pastvy provedu sečení nedopasků.
- ▶ Pokud chemicky likviduji plevele, mohu herbicidy použít jen bodově.
- ▶ V územích ZCHÚ nebudu provádět rychloobnovu travních porostů (rozoráním, použitím herbicidů nebo přesevem) bez povolení orgánu ochrany přírody.
- ▶ Zvířatům musím zajistit napájení a pastviny musím technicky nebo organizačně zajistit proti úniku zvířat.
- ▶ Dodržím základní soubor podmínek pro vstup do titulů ošetřování travních porostů (viz str. 4).

Jesenické pastviny.

Foto Svaz PRO-BIO

Jaké dostanu platby?

Navrhovaná výše plateb je 2 890 Kč/ha*.

* V ZCHÚ je výhodnější využít titulu Extenzivní pastviny. V I. zóně NP a v I. zóně CHKO je podpora hospodaření na pastvinách hrazena z jiných zdrojů (E-LFA, PPK). Bližší informace poskytnou orgány ochrany přírody.

Extenzivní pastviny

Mnohá zvláště chráněná území chrání druhově bohatá společenstva pastvin. Většinou jde o bývalé obecní pastviny na málo produktivních půdách, kde se v minulosti pásly především ovce a kozy. Po zániku pastvy se dříve běžné byliny, které vyžadují pravidelné spásání, staly opravdovou raritou – například vstavač kukačka nebo všivec ladní. Zároveň s rostlinami přišli o svůj životní prostor na ně vázaní motýli, stěvlíci, mravenci a řada dalších živočichů. To je i případ kriticky ohroženého modráska hořcového, který klade vajíčka výhradně do květů hořce hořepníku a jeho housenky se pak nechávají krmit mravenci rodu *Myrmica*. Přestože v minulosti bývaly některé pastviny přihnojovány, dnes zajišťuje dostatečný přísun živin spad atmosférického dusíku spolu se srážkami a případné splachy hnojiv z okolních pozemků.

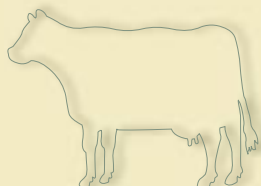
Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Na travních porostech v mnoha zvláště chráněných územích bylo hospodaření omezeno jen na nezbytně nutnou míru nebo byla tato území ponechána zcela bez péče. Velmi často se také na bývalých pastvinách místo pasení uplatňuje kosení, které však není plnohodnotnou náhradou pastvy (nevytváří se rozmanitá mozaika různě intenzivně spasených míst ani plošky obnažené půdy nezbytné pro klíčení ohrožených druhů). Málo účinný bývá i celoroční pobyt zvířat v rámci jednoho pastevního areálu - zvířata si pak vybírají jen některé části pastviny a zůstává velký podíl nedopasků. Lépe je stádo přehánět mezi několika pastvinami.

Čemu prospějí šetrnou péčí o pastviny?

- ▶ Vytvořím příznivé podmínky pro rozmnožování ustupujících druhů.

Co musím udělat?

- ▶ Aktuální denní intenzita chovu pasených hospodářských zvířat činí 0,4 až 0,8 VDJ/ha (celkový počet pasených VDJ na podnik vztahený k výměře pastvin).
- ▶ Nebudu aplikovat hnojiva.
- ▶ Po skončení každé pastvy provedu sečení nedopasků.
- ▶ Pokud chemicky likviduji plevele, mohu herbicidy použít jen bodově.
- ▶ V územích ZCHÚ nebudu provádět rychloobnovu travních porostů (rozoráním, použitím herbicidů nebo přesevem) bez povolení orgánu ochrany přírody.
- ▶ Zvířatům musím zajistit napájení a pastviny musím technicky nebo organizačně zajistit proti úniku zvířat.
- ▶ Dodržím základní soubor podmínek pro vstup do titulů ošetřování travních porostů (viz str. 4).

Jaké dostanu platby?

Navrhovaná výše plateb je 4 330 Kč/ha*.

Upozornění

Titul Extezivní pastviny je možné využít pouze v ZCHÚ.

* V I. zóně NP a v I. zóně CHKO je podpora hospodaření na pastvinách hrazena z jiných zdrojů (E-LFA, PPK), které je možno navýšit v rámci tohoto titulu o 1 530 Kč/ha.

Trvale podmáčené louky a rašelinné louky

Střídavě vlhká bezkolencová louka. Foto archiv ČSOP Bílé Karpaty

Trvale podmáčené a rašelinné louky se vytvořily na místech se zvýšenou hladinou podzemní vody. Většinou se jedná o luční prameniště a zrašeliněná nebo podmáčená místa na okrajích rybníků, podél toků a v údolních sníženích. Díky pravidelnému kosení v minulosti hostí dnes tyto louky řadu ohrožených rostlinných druhů – např. vstavač májový nebo kosatec sibiřský. Stejně tak jsou ale nezbytné pro celou řadu živočichů. Pro chrástala, bekasinu, rosníčku, skokana zeleného či modráška bahenního to jsou místa, kde mohou hnízdit, klást vajíčka a najít dostatek potravy.

Velký podíl na úbytku podmáčených luk měly meliorace, které odvedly vodu z krajiny, takže původní společenstvo rostlin a živočichů už nedokázalo na lokalitě přežít a bylo

nahrazeno jiným. Podmáčené louky jsou často velmi citlivé na nadměrný přísun živin, neboť většina z nich je přivyklá na jejich trvale nízký obsah. Vzhledem k těmto faktorům jsou podmáčené a rašelinné louky v naší zemi společenstvem skutečně ohroženým.

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Pokud nejsou podmáčené louky pravidelně koseny, velmi rychle zarůstají a celá řada vzácných druhů se z nich vytrácí. Kosení zemědělskou mechanizací však může porosty také poškodit, neboť poježdění velmi ztuhuje půdu. Proto je nezbytné kosení ruční nebo lehkou mechanizací. Svůj díl na úbytku druhové pestrosti má i aplikace hnojiv nebo vápnění. Pokud se podmáčená nebo rašelinná louka odvodní, je to již tak výrazná změna, která vede k téměř jistému zániku.

Proč bych měl udržovat trvale podmáčené a rašelinné louky?

- ▶ Zachovám nebo dokonce rozšířím životní prostor rostlinným a živočišným druhům, pro něž je trvale vlhké prostředí základní životní podmínkou.
- ▶ Přispěji k zadržení vody v krajině a k jejím přirozeným odtokům.
- ▶ Zachovám specifický ekosystém, který se kvůli necitlivým hospodářským zásahům stal velmi vzácný.

Co musím udělat?

- ▶ Na blocích půdních dílů vyznačím v terénu rozsah trvale podmáčených a rašelinných luk.
- ▶ Na takto určených místech nebudu aplikovat hnojiva, vápnit ani provádět odvodnění.
- ▶ Kosení těchto míst budu provádět lehkou mechanizací (kosa, křovinořez) min. 1x ročně, poprvé v termínu od 15. 5. do 15. 6. nebo od 15. 6. do 25. 7. nebo od 26. 7. do 31. 8. orgán ochrany přírody určí každé konkrétní lokalitě jeden z těchto tří termínů. Pokosenou hmotu z pozemku odkládím.
- ▶ Válení a smykávání mohou provádět jen po dohodě s orgánem ochrany přírody.
- ▶ Nebudu provádět obnovu louky.

Upozornění

Tento dotační titul se týká pouze travních porostů vybraných jako trvale podmáčené louky a rašelinné louky.

Jaké dostanu platby?

Navrhovaná výše plateb je 12 100 Kč/ha. Částka se vztahuje pouze na plochu trvale podmáčených a rašelinných míst louky.

Ptačí lokality na travních porostech - chřástal polní

Chřástal polní je ohroženým ptačím druhem, jehož početnost v celé Evropě velmi rychle klesá. Prostředím, kde chřástal dokáže hnízdit a přežít, jsou vlhké louky. Ve vysokých porostech dokáže chřástal dobře ukryt své hnízdo a také tam nalezne dostatek potravy. Jelikož však vlhké louky ubývají nebo se nevhodně využívají, mizí z krajiny i chřástal. Lokality, na nichž se tento vzácný a velmi zajímavý pták ještě vyskytuje, je proto třeba obhospodařovat se zvláštním ohledem na jeho potřeby.

Chřástal žije skrytým způsobem života a je velmi těžké se s ním setkat. O jeho přítomnosti se můžeme přesvědčit během letních večerů, kdy samci volají zvukem připomínajícím přejíždění desetníku po hřebeni. Na území naší republiky se dnes vyskytuje kolem 1500 volajících samců, což je jedna z nejvyšších početností v Evropě. Jestli tento stav udržíme, záleží jenom na nás.

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Chřástala ubývá zejména proto, že spousta jeho hnízd je zničena při sečení luk. Nezřídka se stává, že je zničeno hnízdo i se samicí sedící na vejcích. Nebezpečí pro chřástala se ještě více zvyšuje, pokud se pozemky kosí od okrajů ke středům – ptáci nemají jak uniknout a sekačkám padne za oběť mnoho rodinek. Možnost přemístění se pro chřástala snižuje také tím, že se všechny louky posekají během velmi krátkého období. Chřástalovi také nesvědčí celoroční využití travních porostů pro pastvu dobytka. Pokud se pase zejména v hnízdní době, chřástal lokality rychle opouští. K těmto vlivům je třeba připočít i to, že ubylo hodně mokřadů, pramenišť a dalších lokalit potřebných pro přežití chřástala.

Proč bych měl hospodařit na pozemcích s ohledem na chřástala?

- Vytvořím mu dostatečné podmínky pro hnízdění.
- Zabráním ničení jeho hnízd zemědělskou činností.
- Celkově udržím nebo zvýším populaci chřástala polního v naší krajině.

Co musím udělat?

- ▶ Na identifikovaných plochách vyloučím aplikaci hnojiv, včetně hnojiv statkových.
- ▶ První seč provedu nejdříve 15. 8., teprve po provedení první seče mohou plochy využívat k pastvě.
- ▶ Seč budu provádět od středu ke kraji. Posečenou hmotu z pozemku odklidím.
- ▶ Válení a smykování porostu nebudu provádět v období od 15. 3. do 30. 6.
- ▶ Seč nebudu provádět skupinovým nasazením sekaček.

Při nevhodném způsobu sečení trávy jsou ničena hnízda chřástalů. Foto Petr Bürger

Upozornění

Tento dotační titul se týká pouze travních porostů vybraných jako hnízdní lokality chřástala polního.

Jaké dostanu platby?

Navrhovaná výše plateb je 5 180 Kč/ha*.

* V I. zóně NP a v I. zóně CHKO je podpora šetrného hospodaření na travních porostech hrazena z jiných zdrojů (E-LFA, PPK), které je možno navýšit v rámci tohoto titulu o 2 380 Kč/ha.

Ptačí lokality na travních porostech - bahňáci

Vlhké louky jsou místem, které vyhledává za účelem hnízdění i při shánění potravy řada ptačích druhů. Zvláště úzce je na vlhké louky vázaná skupina, které se říká bahňáci – ti ptáci se bez vlhkého prostředí skutečně neobejdou, jak ostatně napovídá jejich název. Patří mezi ně např. všem známá, ale dnes rychle mizející čejka chocholatá nebo kdysi hojná bekasina otavní. S mnoha dalšími druhy, jako břehouš černoocasý, vodouš rudonohý nebo kolíha velká, se dnes v naší krajině takřka nemáme možnost setkat.

Čejka chocholatá.

Foto Lubomír Hlásek

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Jelikož jsou vlhké louky tradičním místem, kde bahňáci hnízdí a získávají potravu, mohou ti ptáci přežít jedině díky dlouhodobému udržování takových luk a správnému hospodaření na nich.

Pokud se však louky zalesní, odvodní nebo nejsou-li obhospodařovány, zarůstají, bahňáci na nich nedokáží dlouhodobě hnízdit a opouštějí je. Mnoho hnízd bahňáků se zničí při válení, smykování a časném kosení luk. Stejně tak bahňákům nesvědčí, když se během jejich hnízdní doby pase dobytek, a proto lokalitu často opouštějí.

Proč bych měl hospodařit na pozemcích s ohledem na bahňáky?

- ▶ Vytvořím podmínky pro jejich hnízdění.
- ▶ Zabráním ničení hnízd zemědělskou činností (válení, smykování, časně kosení).
- ▶ Umožním jim nalézat příznivé lokality a přesouvat se na ně.
- ▶ Udržím celkovou populaci těchto vzácných ptáků v naší krajině.

Co musím udělat?

- ▶ Na identifikovaných plochách vyloučím aplikaci hnojiv.
- ▶ První seč provedu nejdříve 15. 8., teprve po provedení první seče mohou plochy využívat k pastvě. Poslední seč provedu v termínu 30. 9. až 15. 11. Posečenou hmotu z pozemku odklidím.
- ▶ Válení a smykování porostu nebudu provádět v období od 15. 3. do 30. 6.
- ▶ Seč nebudu provádět skupinovým nasazením sekaček.

Upozornění

Tento dotační titul se týká pouze travních porostů vybraných jako hnízdní lokality bahňáků.

Jaké dostanu platby?

Navrhaná výše plateb je 5 550 Kč/ha*.

* V I. zóně NP a v I. zóně CHKO je podpora šetrného hospodaření na travních porostech hrazena z jiných zdrojů (E-LFA, PPK), které je možno navýšit v rámci tohoto titulu o 2 750 Kč/ha.

Zatravňování orné půdy

Většinu plodin pěstujeme v našich podmínkách na orné půdě. Na některých pozemcích však není takové hospodaření vhodné. Jejich zornění, k němuž v minulosti došlo, přináší dnes celou řadu problémů. Mnoho nežádoucích vedlejších vlivů působí, nachází-li se pozemek v těsné blízkosti vodního toku. Hnojiva nebo chemické prostředky na něm použité se mohou dostat do vody a znečistit ji. K orbě nejsou vhodné ani svažité pozemky, neboť z nich dešťová voda odplavuje velká množství půdy. Vhodným řešením problémů je zatravnění takových pozemků.

Plošně rozsáhlé bloky orné půdy jsou značně ohroženy vodní erozí. Foto Bořivoj Šarapatka

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Plodiny pěstované na orné půdě nemají na rozdíl od travních porostů natolik rozvinuté kořeny, aby mohly účinně zadržovat vodu. V době, kdy je orná půda obnažena, je schopnost zadržovat vodu pochopitelně ještě mnohem nižší. Dešťová voda rychle odtéká a odnáší s sebou půdní částice. Na svažitých pozemcích tak může za rok „odtéci“ až několik tun ornice z hektaru. Odnesená půda navíc zanáší vodní toky a snižuje kapacitu jejich koryta. Jelikož voda stéká po orné půdě velmi rychle, zvyšuje se při velkých srážkách nebezpečí záplav. V sušších obdobích roku může být na pozemku naopak nedostatek vlhkosti, neboť voda se zde nedokázala udržet.

Orná půda často obsahuje nadbytek živin nebo zbytky pesticidů, které se také splachují do vodních toků nebo do spodní vody. Toto znečištění zásadně mění podmínky pro život vodních rostlin a živočichů (např. dostupnost rozpuštěného kyslíku) a spousta druhů kvůli tomu nenávratně ustupuje.

Proč bych měl některé pozemky orné půdy zatravnit?

- Zpomalím odtok vody z krajiny.
- Zvýším schopnost půdy uchovat si vlhkost.
- Zabráním odnosu půdy vodou i větrem.
- Uchráním vodní toky před zanášením půdou a chemickým znečištěním.
- Omezím nebezpečí záplav.

Co musím udělat?

- Mohu zatravnit pouze následující půdy: svažité nad 12°, mělké, písčité, podmačené, extrémně těžké a ornou půdu v méně příznivých oblastech, v I. zóně NP a I. zóně CHKO, a to uznaným osivem komerční travní směsi nejpozději do 31. 5. Nemohu provést založení porostu formou podsevu.
- V prvním roce po zatravnění nebudu na ploše pást, jenom ji minimálně dvakrát ročně posekám (v odvodnitelných případech pouze jedenkrát ročně) a posečenou hmotu z pozemku odklidím a využiji v rámci zemědělského podniku.
- Nebudu aplikovat dusíkatá hnojiva na zatravněných plochách.

- ▶ Likvidaci plevelů zajistím sečením (počet sečí dle potřeby), herbicidy mohou použít jen po dobu prvních dvou let, a to formou bodové aplikace (zejména v případě výskytu vytrvalých a invazních plevelů).
- ▶ Od druhého roku budu plochu ošetřovat běžným způsobem – sečením minimálně dvakrát ročně (v odůvodnitelných případech pouze jedenkrát ročně) nebo pasením.

Upozornění

Do titulu nemohou vstoupit plochy orné půdy, které byly k 1. 1. 2004 nebo ke dni prvotního ohlášení do evidence půdy (registr půdních bloků) travním porostem.

Jaké dostanu platby?

Navrhovaná výše plateb je 7 265 Kč/ha*.

Zatravňování orné půdy regionální směsí semen v CHKO Bílé Karpaty

Bílé Karpaty se svými přírodními podmínkami i historickým vývojem liší od ostatních oblastí. Leží na zvláštním horninovém podloží, tzv. flyši, a díky své rozloze a členitosti zahrnují místa s velmi teplým i chladnějším podnebím. S květenou běžnou v Čechách se zde setkává rostlinstvo z oblasti karpatské. Na svazích Bílých Karpat se odedávna rozkládala mozaika luk, které se ručně kosily. Rozmanitost prostředí luk zvyšují roztroušené stromy. Výsledkem těchto vlivů jsou louky, jejichž druhová pestrost je ve střední Evropě naprosto výjimečná. Velké rozlohy těchto luk se však rozoraly během několika předchozích desetiletí.

Obnovená louka v Liptově jeden rok po vysetí regionální směsí. Foto archiv ČSOP Bílé Karpaty

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Ornou půdu může mnohem snadněji odnést vítr nebo dešťová voda a svažitá pozemky na flyši jsou k tomu obzvláště náchylné. Vysévání běžných komerčních směsí nemůže nahradit původní krajovou květenou, naopak hrozí křížení s domácími druhy a postupné ochuzování genové výbavy. Původní druhy již nejsou tolik rozšířené, aby mohly nové plochy osídlit samovolně, mnohem spíše budou předstíženy četnějšími druhy plevelnými. Bohatá luční společenstva lze do bělokarpatské krajiny navrátit pouze cíleným vyséváním domácích druhů.

Čemu pomohu zatravněním orné půdy regionálními osivy?

- ▶ Posílím původní květenou v krajině Bílých Karpat.
- ▶ Zvýším vododržnost půdy a zabráníme jejímu odnosu.
- ▶ Zamezím křížení s komerčními odrůdami.
- ▶ Předejdu šíření plevelů.
- ▶ Zajistím potravu pro včely po celé vegetační období.

* V I. zóně NP a v I. zóně CHKO je podpora šetrného hospodaření na travních porostech hrazena z jiných zdrojů (E-LFA, PPK), které je možno navýšit v rámci tohoto titulu o 4 465 Kč/ha.

Co musím udělat?

- ▶ Mohu zatravnit pouze následující půdy: svažité nad 12°, mělké, písčité, podmačené, extrémně těžké a ornou půdu v méně příznivých oblastech, v I. zóně NP a I. zóně CHKO, a to uznaným osivem komerční travní směsi nejpozději do 31. 5. Nemohu provést založení porostu formou podsevu.
- ▶ V prvním roce po zatravnění nebudu na ploše pást, jenom ji minimálně dvakrát ročně posekám (v odvodnitelných případech pouze jedenkrát ročně) a posečenou hmotu z pozemku odklidím a využiji v rámci zemědělského podniku.
- ▶ Nebudu aplikovat dusíkatá hnojiva na zatravněných plochách.
- ▶ Likvidaci plevelů zajistím sečením (počet sečí dle potřeby), herbicidy mohu použít jen po dobu prvních dvou let, a to formou bodové aplikace (zejména v případě výskytu vytrvalých a invazních plevelů).
- ▶ Od druhého roku budu plochu ošetřovat běžným způsobem – sečením minimálně dvakrát ročně (v odvodnitelných případech pouze jedenkrát ročně) nebo pasením.

Upozornění

Tento dotační titul je platný jen na území CHKO Bílé Karpaty.

Jaké dostanu platby

Navrhovaná výše plateb je 9 210 Kč/ha*.

Tvorba travnatých pásů na svažitých půdách

Až do poloviny 20. století byla zemědělská krajina v naší zemi členěna na drobné pozemky oddělené mezemi a prostoupená dalšími krajinnými prvky. Dešťová voda proto nemohla z krajiny rychle odtékat a i na svazích byla velmi účinně brzděna. Díky této schopnosti zadržovat vodu se na pozemcích udržovala průměrná vláhna a orná půda byla dostatečně ochráněna před odnosem.

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

V dnešní době jsou pozemky mnohem větší než dříve a je mezi nimi málo krajinných prvků, které by pomáhaly zadržovat vodu. Také se častěji pěstuje kukuřice a okopaniny, kde mezi jednotlivými rostlinami zůstává spousta holé půdy. Po svazích může potom voda stékat téměř bez překážky a odnášet s sebou velká množství půdy. Používají-li se hnojiva a pesticidy, tekoucí voda splachuje i je, ty pak spolu s půdou znečišťují okolní krajinu, zejména vodní prostředí. Při silnějších srážkách se nestihne voda vsáknout do půdy, rychle odtéká a zvyšuje se nebezpečí záplav. V monotónní krajině našeho venkova už navíc nemůže přebývat tolik rostlin a živočichů jako dříve, nejsou zde prostředí vhodná k jejich životu.

Eroze na svažitém pozemku, Třeštica. Foto Abraham Hofhanzl

* V I. zóně NP a v I. zóně CHKO je podpora šetrného hospodaření na travních porostech hrazena z jiných zdrojů (E-LFA, PPK), které je možno navýšit v rámci tohoto titulu o 6 410 Kč/ha.

Čemu prospějí vytvořením travnatých pásů na svazích?

- ▶ Rozdělím svah na kratší úseky, a tím účinně zbrzdím odtékající vodu.
- ▶ Zachytím větší množství vody na pozemku.
- ▶ Zpomalím odnos ornice.
- ▶ Vytvořím ostrůvky prostředí příznivé pro živočichy a rostliny.
- ▶ Zpestřím krajinu, zvýším její mnohotvárnost a estetickou hodnotu.

Co musím udělat?

- ▶ Na orné půdě se svazitostí 3-12° zatravním uznaným osivem travní směsí po vrstevnici pásy o šíři 45-55 m. Vzdálenost mezi jednotlivými pásy se bude pohybovat mezi 50-200 m.
- ▶ Na orné půdě mezi pásy nebudu pěstovat širokořádkové plodiny.
- ▶ Na orné půdě takto rozděleného svahu budu pěstovat více plodin než jednu (doporučeny jsou ozimé a jarní obilniny).
- ▶ Po zatravnění plochu pásů minimálně dvakrát ročně posekám (v odůvodnitelných případech pouze jedenkrát ročně) a posečenou hmotu z pozemku odklidím a využiji v rámci zemědělského podniku.
- ▶ Herbicidy na zatravněných pásech mohou použít jen během prvních dvou let, a to formou bodové aplikace (zejména v případě výskytu vytrvalých a invazních plevelů).

Jaké dostanu platby?

Navrhovaná výše plateb je 9 440 Kč/ha. Částka se vztahuje pouze na plochu zatravněných pásů.

Pěstování meziplodin

Vítr a stékající dešťová voda mají velkou schopnost unášet částčky půdy. Pokud je však pozemek po celý rok zakrytý pěstovanou plodinou (v zimě alespoň strništěm), není na povrchu půdy volný prostor, odkud by vítr a voda mohly odnášet půdu. Organická hmota meziplodiny se navíc v půdě postupně rozloží a obohatí tak půdu humusem. Ten zvyšuje úrodnost půdy a působí jako tmel mezi půdními částčkami, čímž udržuje strukturu drobných pórů v půdě a zlepšuje její schopnost zadržovat vodu.

Meziplodina - směs.

Foto BLE, Bonn/Thomas Stephan

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Po sklizení hlavní plodiny zůstává orná půda zcela odkrytá. V této době z ní vítr a stékající voda mohou odnést velké množství ornice. Odkrytou půdu také přesušuje sluneční záření a poškozuje tak její strukturu. Stékající voda může také vymývat z půdy zbytky hnojiv a prostředků na ochranu rostlin, které se pak nahromadí ve vodních tocích a znečistí je. Protože voda po odkryté půdě stéká rychle, mohou snadněji vzniknout záplavy.

V krajině, která se skládá především ze zoraných polí, nemohou nalézt úkryt ani potravu živočichové jako koroptev nebo zajíc a postupně ji opouštějí.

? Čemu pomohu pěstováním mezipločin?

- ▶ Chráním půdu před odnesením stékající vodou a větrem (především na svažitých pozemcích).
- ▶ Pomohu zadržení půdní vláhý a živin.
- ▶ Zabráním poškození struktury půdy slunečním zářením.
- ▶ Obohatím půdu humusem.
- ▶ Udržím strukturu drobných pórů a schopnost zadržovat vodu.
- ▶ Poskytnu úkryt a potravu živočichům přizpůsobeným na život v zemědělské krajině.

Co musím udělat?

- ▶ Vyseji mezipločinu na pozemky orné půdy ve sjednaném rozsahu nejpozději do 10. října. Mohu použít přezimující i vymrzající plodiny. Celkový rozsah takto pěstovaných mezipločin musí být minimálně 3 % z plochy orné půdy podniku.
- ▶ Na jaře porost zapravím do půdy (pokud nebudu uvažovat o setí do nezpracované půdy) a následně vyseji hlavní plodinu.

Jaké dostanu platby?

Navrhovaná výše plateb je 4 580 Kč/ha.

Biopásy

Životu v otevřené kulturní krajině je přizpůsobeno mnoho druhů živočichů, zejména ptáků a drobných savců. Strnadi, koroptve, křepelky, stehlíci, zajíci, drobní hlodavci aj. si na zemědělskou krajinu navykli proto, že jim poskytovala různá místa k hnízdění a hlavně dostatečnou potravní nabídku po celý rok včetně zimních měsíců. V minulosti byla totiž krajina bohatě členěna na drobná políčka, která byla oddělena mezemi, křovinami a remízky. Na polích se sklízelo v různou dobu, leckde se strniště ponechávala přes zimu, na mezích rostlo mnoho planých rostlin, takže v každém ročním období nalezli živočichové pro svou obživu různá semena, plody, listy, hmyz atd.

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Dnes se hospodaří na rozlehlých pozemcích, mezi nimiž se téměř žádné meze nevyskytují. Pesticidy používané na ochranu plodin spolehlivě vyhubí hmyz a plevelné rostliny, kterými by se ptáci a drobní savci mohli živit. Navíc se většina plodin sklídí beze zbytku během několika dnů. Krajina již neposkytuje dostatek potravy a živočichové se z ní vytrácejí.

Obnovení krajiny schopné tyto živočichy uživit je náročné a velmi dlouhodobé, proto je zpočátku třeba jim pomoci napodobením původních příznivých podmínek.

? Čemu pomohu vytvořením biopásů?

- ▶ Nabídnou živočichům dostatek semen dozrávajících postupně během roku.
- ▶ Zajistím jim potravu přes zimu ponecháním plodin na biopáse.

- Poskytnu prostor hmyzu, kterým se na jaře živí mláďata ptáků.
- Přispějí k pestrosti a rozmanitosti krajiny.

Co musím udělat?

- Vytvořím pásy o šíři 6 až 12 m, které budou umístěny na okraji ploch orné půdy nebo uvnitř polí (uvnitř polí ve směru orby).
- Plochu určenou pro pásy oseji na jaře mezi 15. 4. až 31. 5. směsí pohanky (nejméně 24 kg/ha), prosa (nejméně 6 kg/ha), krmné kapusty (nejméně 0,4 kg/ha) a dalších vybraných plodin (např. jarní obilnina, lupina bílá) v množství nejméně 30 kg/ha*.
- Pásy ponechám bez jakéhokoli obhospodařování do 31. března následujícího roku.
- Nesmím na biopásech aplikovat pesticidy.
- Polohu biopásů mohu v průběhu pětiletého období měnit v závislosti na osevním postupu.

Jaké dostanu platby?

Navrhovaná výše platby je 10 630 Kč/ha pásu.

Biopás uvnitř pole tvoří ideální podmínky pro přezimování zpěvného ptactva.

Foto myslivecké sdružení Borovina - Vidonín a Myslivecké sdružení Víkov u Velké Bíteše

* Je doporučeno použití nemořené osiva.

Stabilizace závrťů na orné půdě

Závrtý jsou zvláštním zemním útvarům, který se vyskytuje na krasových plošinách. Typické jsou pro zemědělskou krajinu Moravského krasu, kde se často vyskytují přímo na obdělávaných pozemcích.

Závrt vypadá jako velký zemní trychtýř. Díky tomu skrze něj prosakuje do podzemí velké množství dešťové vody. V minulosti se závrtý zasypávaly a zarovnávaly, aby bylo možné v jejich okolí hospodařit.

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Voda prosakující skrze závrt do podzemí splachuje z pozemku také ornici. Ta se pak puklinami v hornině dostává až do jeskynních systémů a zanáší je. Podobným způsobem se do podzemí dostávají i rozpuštěná hnojiva a zbytky pesticidů, které svým chemickým působením jeskyně poškozují, zejména jejich krápníkovou výzdobu.

Proč bych měl stabilizovat závrtý zatravněním?

- Omezím splachování ornice do podzemí a tím zanášení jeskyní.
- Snížím pronikání hnojiv a zbytků pesticidů do jeskyní, čímž je ochráním před nežádoucím chemickým působením.
- Poskytnu životní prostor různým živočichům a rostlinám.
- Zvýším pestrost krajiny.

Co musím udělat?

- ▶ V případě vzniku závrtu, závrt vynechám z kultivace spolu s lemem širokým 6 m.
- ▶ Lem kolem nově vzniklých závrťů zatravním směsí odsouhlasenou Správou CHKO Moravský kras.
- ▶ Travní porost závrťů a ochranných lemů budu pravidelně sekat lehkou mechanizací, a to min. 2x ročně (v odůvodnitelných případech jednou ročně), posečenou hmotu z pozemku odklidím.

Jaké dostanu platby?

Navrhovaná výše plateb je 15 370 Kč/ha závrtu.

Upozornění

Tento dotační titul lze uplatňovat jen na území chráněné krajinné oblasti Moravský kras.

Stabilizovaný závrt v CHKO Moravský kras.
Foto Jozef Jančo

Osevní postup v ochranných zónách jeskyní

Jeskyně a další krasové jevy mohly v Moravském krasu vzniknout jedině díky zvláštnímu horninovému podloží – vápenci. Chemické vlastnosti vápence totiž způsobují, že se může rozpouštět ve vodě a opět se z ní vysrážet. Takto se tedy vytvořila slepá údolí, ponory, vyvěračky, škrapová pole i jeskynní systémy. Ty bývají dlouhé až několik kilometrů, takže leckde zasahují pod zemědělskou půdu. Jelikož jsou mělké půdy na vápencích dobře propustné pro vodu, nezdržuje se voda po dešti dlouho na povrchu a rychle odtéká do jeskynních systémů.

Jaká jsou rizika současného hospodaření?

Pokud je velký podíl orné půdy nad jeskyněmi odkrytý (což bývá nejvíce při pěstování kukuřice a částečně u obilovin), unáší odtékající dešťová voda do podzemí ornici, a jeskyně se tak postupně zanášejí. Stejně tak je nežádoucí používání minerálních hnojiv a pesticidů, protože jejich nevyužité zbytky dešťová voda také vymývá. Tím se ovšem chemické vlastnosti vody mění a ta po proniknutí do jeskyní působí nepříznivě na jejich minerální výplň (krápníky, sintry ap.) i na celkové vnitřní prostředí.

Proč bych měl změnit osevní postup na orné půdě poblíž jeskyní?

- ▶ Snížím tak splachování orné půdy do jeskyní a jejich zanášení.
- ▶ Omezím změny chemického složení vody a tím přispěji k ochraně minerální výplně jeskyní a celého jeskynního prostředí.

Co musím udělat?

- ▶ Na pozemcích orné půdy označených Správou CHKO Moravský kras vyloučím z osevního postupu širokořádkové plodiny, podíl obilovin na těchto pozemcích bude zabírat max. 50 % jejich plochy.

Upozornění

Tento dotační titul lze uplatňovat jen na území chráněné krajinné oblasti Moravský kras.

Jaké dostanu platby?

Navrhovaná výše plateb je 540 Kč/ha.

Voda, která prosakuje půdou a závrtý do jeskyní, způsobuje rozpouštění krápníků.
Foto Ivan Balák

Základní podmínky shodné pro všechny tituly

Co musím splnit, abych mohl využít dotačních titulů v rámci agroenvironmentálních opatření?

- Zaváží se, že budu po dobu minimálně 5 let plnit podmínky příslušného dotačního titulu.
- Hospodařím alespoň na 5 ha zemědělské půdy nebo na 2 ha v CHKO a NP nebo na 1 ha v systému EZ nebo na 0,5 ha u zeleniny a speciálních bylin v systému EZ nebo na 0,25 ha v případě trvalých kultur v systému EZ.
- Zaváží se, že budu dodržovat Zásady správné zemědělské praxe, které jsou součástí nařízení vlády, kterým se stanoví podmínky provádění agroenvironmentálních opatření, a to na celé farmě.
- Budu splňovat kritéria a podmínky pro poskytování dotací uvedené v zákoně č. 252/1997 o zemědělství v platném znění.

Kdo se může opatření zúčastnit?

O účast na opatření může požádat soukromě hospodařící rolník nebo firma (tedy fyzická nebo právnická osoba) podnikající v zemědělské prvovýrobě a některé vysoké školy.

Jakou formu bude mít platba?

Platba bude mít formu příspěvku na hektar zemědělské půdy. Platby se každoročně opakují ve stejné výši po dobu trvání závazku zemědělce, tj. pět let, a znamenají příjem, který nepodléhá změnám na trhu ani nepřízní počasí. O úhradu se dělí pokladna EU a ČR (80 % a 20 %).

Za co jsem v rámci agroenvironmentálního opatření placen?

Zemědělci jsou hrazeny služby společnosti, které poskytuje tím, že chrání přírodu a krajinu, vodu a půdu nad rámec běžné zemědělské praxe a požadavky právních předpisů.

Platby jsou stanoveny tak, že pokrývají:

- náklad, který je s účastí na opatření spojen (např. výsev travní směsi při zatravňování),
- ztrátu příjmů, vyvolanou účastí na opatření (např. ztráta příjmů z orné půdy, která byla zatravněna po dobu pěti let),
- možné navýšení platby u těch titulů, kde je nutné podpořit účast zemědělců.

Jaká jsou rizika, spojená se vstupem do opatření?

Zavedení tohoto opatření přinese v mnoha ohledech nová pravidla pro získávání plateb. Před vyplněním žádosti si proto prostuduji všechny podmínky, které je nezbytné plnit (z hlediska technologických a administrativních požadavků atd.). Při nedodržení pravidel mi totiž buď není platba přiznána, nebo v horším případě, pokud byly již platby vyplaceny, musím tyto prostředky vrátit. Pokud dojde k vážnému porušení závazku vyplývajícího z účasti v některém agroenvironmentálním opatření a toto porušení bude zjištěno např. v třetím roce, může nastat krajní situace, kdy bude můj podnik vracet vyplacené finanční prostředky i z prvních dvou let, což může mít vážné ekonomické důsledky.

Pro účast na opatření je důležité například vzít v úvahu:

- Dlouhodobost účasti (min. 5 let).
Pokud nejsem schopen plnit podmínky opatření, které se hodí pro moji farmu, tak do něj raději nevstoupím. Jedním z důvodů pro nesplnění pětiletého období může být např. vypovězení smlouvy na

nájem pozemku, na kterém některá z opatření uplatňuji. V mnoha oblastech to může být překážkou vstupu do opatření a tam, kde je to možné, je potřebné zajistit dlouhodobější smlouvy.

- ▶ Plnění právních předpisů a Zásad správné zemědělské praxe.

Je nutno si uvědomit, že např. hospodaří-li zemědělec v CHKO nebo NP a má pozemky v I. zóně, nemůže u některých agroenvironmentálních opatření získat plnou platbu, neboť zde vyloučení vstupů (např. hnojiv) vychází z právních předpisů. Toto opatření bude kompenzováno z E-LFA nebo z Programu péče o krajinu.

- ▶ Další faktory

Protože existuje řada dalších důležitých podmínek, prostuduji si, jak bude postupováno v případě závazků, pokud prodávám farmu, pokud nastane situace zapříčiněná vyšší mocí (např. v případě přírodní katastrofy), která podopatření mohou kombinovat na jednom půdním bloku atd., abych mohl mít z opatření prospěch a vyhnul se nepříjemným překvapením. Rozhodně nenechám přípravu žádosti na poslední chvíli; předejdu tak situaci, že mě zaskočí pro mne nové požadavky na údaje a úřední podklady pro žádost o zařazení do daného agroenvironmentálního opatření apod.

Kdo mi poradí s podáním žádosti?

Pro odbornou radu je možné obrátit se na zemědělské agentury spojené s pozemkovými úřady nebo na odborná pracoviště ochrany přírody (Agentury ochrany přírody a krajiny, Správy chráněných krajinných oblastí, Správy národních parků, krajské úřady).

Kde mohu podat žádost?

Žádost mohu podat Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu prostřednictvím zemědělské agentury – pozemkového úřadu MZe.

Jihočeská krajina.
Foto Svaz PRO-BIO

Kombinovatelnost agroenvironmentálních titulů

Kombinovatelnost titulů (x = vyloučena, ✓ = kombinace na jednom dílu půdního bloku je možná):

Titul	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1. Ošetřování travních porostů		✓	x	x	x	✓	x	x	x	x
2. Ekologické zemědělství	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3. Zatravňování orné půdy	x	✓		x	x	x	x	x	x	x
4. Tvorba travnatých pásů na svažitých půdách	x	✓	x		✓	x	x	✓	✓	✓
5. Pěstování meziplodin	x	✓	x	✓		x	x	✓	✓	✓
6. Trvale podmaččené louky a rašelinné louky	✓	✓	x	x	x		✓	x	x	x
7. Ptačí lokality na TP	x	✓	x	x	x	✓		x	x	x
8. Biopásy	x	✓	x	✓	✓	x	x		✓	✓
9. Stabilizace závrtů na orné půdě	x	✓	x	✓	✓	x	x	✓		✓
10. Osevní postup v ochranných zónách jeskyní	x	✓	x	✓	✓	x	x	✓	✓	

Slovníček:

- ZCHÚ** – zvláště chráněná území (národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní památky) a území NATURA 2000 vymezené dle zákona 114/1992 Sb. v platném znění
- OOP** – orgán ochrany přírody (správy NP, správy CHKO, krajské úřady, ministerstvo životního prostředí)
- HRDP** – Horizontální plán rozvoje venkova (Horizontal Rural Development Plan), jedná se o programový dokument ministerstva zemědělství přinášející širokou škálu opatření pro rozvoj venkova
- E-LFA** – oblasti s environmentálními omezeními (Environmental Less Favoured Areas), jedná se o dotační titul ministerstva zemědělství v rámci HRDP
- PPK** – Program péče o krajinu, jedná se o dotační titul ministerstva životního prostředí
- EZ** – ekologické zemědělství
- GMO** – geneticky modifikované organizmy
- TP** – travní porosty

Kontakty:

Ministerstvo životního prostředí

Vršovická 65, 100 10 Praha 10

www.env.cz

Tel.: 267 121 111

Správa CHKO ČR

Kaplanova 1931/1

148 01 Praha 4

www.schkocr.cz

Tel.: 267 994 300

Agentura ochrany přírody a krajiny

Kališnická 4-6, P.O. BOX 85

130 23 Praha 3

www.nature.cz

Tel.: 222 580 013

Ministerstvo zemědělství

Těšnov 17

117 05 Praha 1

www.mze.cz

Tel.: 221 811 111

Seznam Zemědělských agentur a Pozemkových úřadů je uveden na této adrese:

<http://www.mze.cz/attachments/seznamZAaPU.htm>

Tel.: 221 811 111

SPRÁVY NÁRODNÍCH PARKŮ

Správa KRNP

Dobrovského 3, 543 11 Vrchlabí

Tel.: 499 456 111

Správa NP Podyjí

Na vyhlídce 5, 669 01 Znojmo

Tel.: 515 226 722

Správa NP Šumava

1. máje 206, 385 01 Vimperk

Tel.: 388 450 111

Správa NP České Švýcarsko

Pražská 52

407 46 Krásná Lípa

Tel.: 412 354 050

**Agroenvironmentální opatření České republiky
Programy na ochranu a obnovu životního prostředí v zemědělství**

V roce 2004 vydalo:
Ministerstvo životního prostředí
ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství,
PRO-BIO Svazem ekologických zemědělců,
Správou Chráněných krajinných oblastí ČR
a Daphne ČR

Redakční kolektiv:
Radomil Hradil
Abraham Hoffman
Bohumil Fišer
Eva Havlíková
Markéta Doubravská

Na textu se podíleli:
Martin Střelec
Petra Konvalinková
Martina Filipová
Petra Cehláříková

Fotografie na titulní straně:
Jaroslav Pražan

Vyrobil:
Jiří Kotinský - Reprotisk Šumperk

ISBN 80-7212-272-X

